

OPINII ALE DEPUTATULUI ANASTASIE STOLOJAN CU PRIVIRE LA ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL

OTILA GHERGHE

În martie 1899, Camera deputaților a început dezbaterile proiectului legii de organizare a învățământului profesional, redactat de Spiru Haret (1851-1912) ministru instrucțiunii publice, și însoțit de comisiile de specialitate ale Camerei deputaților. Proiectul de lege se încadra în suita de reglementări pe care parlamentele României le-au adoptat în ultimele decenii ale veacului al XIX-lea pentru modernizarea societății românești, pentru dezvoltarea economiei, pentru consolidarea pozițiilor deținute de diferitele domenii ale societății românești în sistemul de relații europene și mondial.

Dacă învățământul de cultură generală prezenta pe plan mondial o tipologie clară de instituții școlare, între care reformatorul putea alege, în domeniul învățământului profesional, tipologia instituțiilor școlare, direct influențată de tehnică și economie, era labilă, neputând servi drept reper de la o țară la alta. Ca urmare reformatorul trebuia să se bazeze în special pe factorii tehnici și economici locali și să stabilească pe baza lor, cu prea puțin sprijin din partea legislației comparate, cele mai corespunzătoare soluții.

Spiru Haret era bine informat asupra legislației școlare străine și a literaturii de specialitate apărute peste hotare; el înțelesese totodată că în industrializarea României statul era chemat să aibă un rol specific, accelerator. Organizarea învățământului profesional din alte țări, deci nu putea fi preluat ca atare pentru România.

În România unde industria și comerțul erau relativ puțin dezvoltate învățământul profesional trebuia după părerea lui Haret "mai mult să precedă decât să urmeze mișcarea economică"¹. Statul trebuia deci să ia asupra sa organizarea rețelei de școli profesionale, să fixeze profilul și extinderea lor.

Învățământul profesional pentru băieți, organizat pe baza unei legi din 1893, depindea de Ministerul agriculturii, comerțului și domeniilor; singur învățământul profesional pentru fete era subordonat Ministerului instrucțiunii. Costisitor, cuprinzând puține școli inferioare și prea multe școli superioare, învățământul profesional nu făcea față necesităților, rezultatele sale fiind în disproporție cu mijloacele folosite². Ca urmare, S. Haret a întocmit în 1898 proiectul unei legi noi de organizare a învățământului profesional. Proiectul trecea asupra Ministerului instrucțiunii, - cu puține excepții - întreaga rețea de școli profesionale³.

Pe marginea proiectului de lege au luat cuvântul numeroși deputați; P. S. Aurelian, Take Ionescu, Anastasie Stolojan, specialiști în materie și buni cunoscători ai experienței altor țări, care au adus argumente pro și contra, contribuind la dezvoltarea proiectului, relevând dependența directă dintre învățământ și dezvoltarea economică a țării și invers.

Unul dintre cei mai aprigi opozanți ai proiectului de lege a fost Anastasie Stolojan, ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor, pentru motivul că trecerea învățământului profesional la Ministerul instrucțiunii nu ar fi fost rațională.

Anastasie Stolojan s-a născut la 6 august 1836 la Craiova și a decedat în 1901. Elev de frunte al Liceului Carol I, licențiat în drept al Facultății din Paris, unde a trecut și două examene de doctor în drept, Anastasie Stolojan a făcut parte din corpul avocaților județului Dolj (12 iulie 1865), procuror al secției la Curtea de Apel din Craiova, om de aleasă cultură și organizator sistematic dar și un eminent maestru al cuvântului⁴.

¹ Spiru Haret, *Raport la Rege asupra activității ministerului de instrucție, Opere, vol. II, p. 384.*

² Spiru Haret, *Expunere de motive la proiectul de lege asupra învățământului profesional, Opere, vol. IV, p. 229.*

³ *Discursul D-lui An. Stolijan, deputat, rostit în ședințele Adunării Deputaților de la 3 și 4 martie 1899, București, p. 7.*

⁴ George Mil Demetrescu, *Istoria baroului Dolj 1864-1928, Craiova 1928, p. 125.*

La 14 martie 1868 a fost numit primar al orașului Craiova înlocuindu-l pe Barbu Bălcescu. A făcut, de asemenea, parte din Parlamentul României ca deputat al județului Dolj din 1867 până în 1895⁵. Pentru activitatea desfășurată ca vicepreședinte al Adunării deputaților în timpul războiului de independență a fost decorat cu Ordinul Steaua României, crucea de comandor.

Anastasiu Stolojan a fost unul dintre fruntașii Partidului Liberal el fiind cel care la 8 noiembrie 1892, la Congresul de la Iași, l-a propus ca șef al partidului pe Dimitrie A. Sturdza. Pe lângă îndelungata carieră parlamentară, ca deputat liberal de Dolj, din 1867 până în 1895, A. Stolojan a îndeplinit și o serie de funcții guvernamentale. Astfel, la 15 octombrie 1895 a fost instalat guvernul condus de Dimitrie A. Sturdza, cabinet în cadrul căruia după demisia lui Nicolae Flea, în ianuarie 1896 și un scurt interimat al primului ministru va îndeplini funcția de ministru de interne. La 24 martie 1897, odată cu constituirea unui nou cabinet condus de Dimitrie A. Sturdza, A. Stolojan este numit ministru la agricultură industrie, comerț și domenii și după demisia lui Al. Juvara asigură ad-interimatul și la justiție. Așadar A. Stolojan a îndeplinit în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea o serie de responsabilități guvernamentale în ministerul care ocupa și sectorul agricol, inițiind și promovând o serie de măsuri care vizau modernizarea agriculturii românești. O parte dintre acestea au fost relevate în fața parlamentului României în cadrul discursului pe care l-a prezentat în ședințele din 3 și 4 martie 1899. Unele din inițiativele guvernamentale ale Ministerului condus de A. Stolojan se referă nemijlocit la Dobrogea și ele vizau sporirea potențialului agricol și animalier al României.

Un alt obiectiv al activității sale în calitate de conducător al ministerului agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor sub președinția lui Ion Brătianu a fost acela al organizării școlilor, care aparțineau în acel moment de ministru. În acest sens a înaintat Consiliului de miniștri un raport cu privire la organizarea școlilor practice de agricultură. Totodată ministerul a luat măsuri pentru înzestrarea școlilor agricole cu unelte perfecționate și pentru difuzarea experienței acestora în cadrul exploatărilor agricole în județele în care funcționau.

În acest context, punerea în dezbatere a proiectului Legii de organizare a învățământului profesional, proiect prin care școlile agricole, ale căror rezultate pozitive începeau să apară, erau preluate de ministerul instrucțiunii publice a declanșat o vie reacție din partea fondatorului lor. De altfel istoriografia de specialitate referindu-se la acest moment relevă faptul că disensiunile existente în rândurile partidului liberal au ieșit la iveală și cu prilejul prezentării de către Spiru Haret a proiectului de lege privind reforma învățământului când o seamă de deputați liberali și-au arătat dezacordul față de includerea unor prevederi legate de învățământul profesional⁶.

Trecând peste elementele subiective, firești, care l-au determinat pe deputatul A. Stolojan să "desființeze" - pur și simplu - proiectul de lege întocmit de Spiru Haret, trebuie remarcate câteva din principiile generale a căror valabilitate va fi atestată de evoluția viitoare a agriculturii; cunoașterea amplă a experienței europene în acest domeniu, preocuparea permanentă pentru dezvoltarea agriculturii românești, astfel ca aceasta să-și păstreze locul în avangarda agriculturii europene.

Este și astăzi, după 100 de ani, de necontestat faptul că "progresul în agricultură se datorește științei"⁷, că parcelarea pe loturi mici "îngreunează" și face mai costisitoare cultura⁸, că e necesar și acum, după un veac "să învățăm pe săteni să tragă folos din lapte; să cunoască cultura rațională a viei, a gândacilor de mătase, a stupăritului, a pomilor, să cunoască în mod practic metodele de desecare, drenajiu și irigațiuni"⁹, că învățământul agricol trebuie să fie practic și de masă, că poporul român trebuie să-și însușească nu atât științele comerciale cât să-și creeze "o clasă de

⁵ Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866-1900)*, Editura All, 1998, p. 102 și p. 254.

⁶ Traian Lungu, *Viața politică în România la sfârșitul secolului al XIX-lea 1889-1900*, București, 1967, p. 237.

⁷ Anastasiu Stolojan, *Op. cit.*, p. 31.

⁸ *Idem*, p. 32.

⁹ *Idem*, p. 33.

comercianți"¹⁰ care va contribui nemijlocit la sporirea foloaselor trase de întreaga națiune din agricultură.

Din aceste considerente comunicarea noastră s-a oprit asupra acestui discurs parlamentar care prin informațiile și concluziile la care au ajuns, Anastasie Stolojan ne oferă o sursă de informație importantă asupra preocupărilor parlamentului și guvernului României pentru dezvoltarea și modernizarea economiei în general și a agriculturii în special.

Alături de ideile centrale susținute de orator, discursul conturează concepția fostului ministru al agriculturii și comerțului referitoare la prioritățile acestui domeniu important al economiei românești și cuprinde informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse în timpul mandatelor sale pentru îmbunătățirea rasei animalelor, dezvoltarea culturii plantelor, prelucrarea și comercializarea superioară a produselor agricole.

O parte importantă a informațiilor au legătură directă cu Dobrogea, deputatul Anastasie Stolojan fiind cel care a luat inițiativa recenzării, cercetării și îmbunătățirii potențialului animalier al acestei provincii, și întemeietorul primei ferme model de creștere a oilor de rasă de la Constanța.

În ciuda discuțiilor aprinse, proiectul a fost votat cu o mare majoritate de ambele adunări legiuitoare, căpătând putere de lege la sfârșitul lui martie 1899¹¹.

Legea învățământului profesional încheia reforma învățământului începută în 1892 de Take Ionescu. În ședința Adunării Deputaților din 9 martie Spiru Haret declara că ținuse seama la întocmirea reformei "nu numai de ideile personale ci și de ideile sănătoase ale întregii generații din care face parte" adăugând că după părerea sa "ministrul trebuie să fie un frământător al ideilor timpului... centru către care să concure ideile unei epoci întregi pe care el este dator să le pună în aplicare"¹².

¹⁰ *Idem*, p. 18.

¹¹ Șerban Orăscu, *Spiru Haret*, București, 1976, p. 85.

¹² *Ibidem*.